

PHÂN TÍCH BÀI THƠ CẢNH KHUYA CỦA HỒ CHÍ MINH

1. Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh khuya

a. Mở bài: Giới thiệu về nguồn gốc và nội dung bài thơ:

- Bài thơ Cảnh Khuya được chủ tịch Hồ Chí Minh sáng tác vào năm 1947 trong thời kì chiến tranh chống Pháp, tại chiến khu Việt Bắc.

- Giữa cuộc kháng chiến đầy gian khổ, Bác vẫn giữ vững ung dung, tự tại, lạc quan, vẫn dành cho mình những phút giây thanh thản để thưởng thức vẻ đẹp kì diệu của thiên nhiên. Bác coi thiên nhiên là nguồn động viên tinh thần đối với mình.

b. Thân bài:

- Câu 1 và 2:

Tiếng suối trong như tiếng hát xa

Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa

+ Giữa không gian tĩnh lặng của đêm khuya thì nổi bật lên tiếng suối chảy róc rách, nghe hay như tiếng hát, với nhịp thơ 2/1/4, ngắt ở từ trong, như một chút ảm đẽ rồi đi đến so sánh thú vị: trong như tiếng hát xa.

+ Sự so sánh và liên tưởng ấy vừa làm nổi bật nét tương đồng giữa tiếng suối và tiếng hát xa, vừa thể hiện sự nhạy cảm, tinh tế của trái tim nghệ sĩ.

+ Ánh trăng chiếu sáng mặt đất, soi tỏ cảnh vật. Những mảng màu sảng, tối đan xen, hòa quyện, tạo nên khung cảnh thơ mộng: Trăng lồng thụ, bóng lồng hoa. Bóng trăng, bóng cây quần quýt, lồng vào bóng hoa một cách lung linh và huyền ảo,...

+ Nghệ thuật miêu tả phong phú, tinh tế: có xa có gần, cao và thấp, tĩnh và động,... tạo nên bức tranh đêm rừng tuyệt đẹp, cuốn hút hồn người.

- Câu 3 và câu 4: Miêu tả tâm trạng của Bác trong đêm trăng sáng:

Cảnh khuya như vẽ người chưa ngủ

Chưa ngủ vì lo nỗi nước nhà

+ Bác say mê thưởng thức vẻ đẹp huyền ảo, thơ mộng của rừng núi dưới ánh trăng soi đẹp như tranh vẽ "Cảnh khuya như vẽ".

+ Người chưa ngủ vì hai lí do, lí do thứ nhất là vì cảnh đẹp làm cho tâm hồn người nghệ sĩ băng khuâng, say đắm. Lí do thứ hai: chưa ngủ vì lo nỗi nước nhà, lo về cuộc kháng chiến của nhân dân ta. Cảnh thiên nhiên dù đẹp đẽ, thơ mộng nhưng không làm cho Bác quên đi trách nhiệm lớn lao của một lãnh tụ cách mạng đối với dân, với nước.

+ Cả hai câu thơ cho thấy sự gắn bó giữa con người thi sĩ đa cảm và con người chiến sĩ kiên cường trong Bác.

c. Kết bài:

- Cảnh khuya là một bài thơ tứ tuyệt hay và đẹp, có sự kết hợp hài hòa giữa tính cổ điển (hình thức) và tính hiện đại (nội dung).

- Bài thơ thể hiện tâm hồn nhạy cảm, tinh tế và tinh thần trách nhiệm cao cả của Bác Hồ - vị lãnh tụ vĩ đại của dân tộc Việt Nam; là dẫn chứng chứng minh cho phong cách tuyệt vời của người nghệ sĩ - chiến sĩ Hồ Chí Minh.

2. Phân tích tác phẩm Cảnh khuya của Hồ Chí Minh

Hồ Chí Minh là một lãnh tụ cách mạng thiên tài của dân tộc nhưng đồng thời, Người cũng là một nhà thơ sánh vai cùng những thi nhân của Đông Tây kim cổ. Trong những năm tháng chiến đấu chống Pháp gian khổ của dân tộc, bên cạnh những chủ trương, chiến lược đánh đuổi giặc tài tình, Người còn có những vần thơ khiến lòng người rung động. "Cảnh khuya" là một thi phẩm trong số ấy:

Tiếng suối trong như tiếng hát xa
 Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa
 Cảnh khuya như vẽ người chưa ngủ
 Chưa ngủ vì lo nỗi nước nhà

Bài thơ ra đời giữa lúc cuộc kháng chiến chống Pháp của dân tộc ta đang hồi gay go, quyết liệt: năm 1947. Trên chiến khu Việt Bắc, sau những giờ phút mệt mỏi, trong cảnh đêm của núi rừng, Người bồi hồi xúc động trước cảnh đêm khuya êm ái. Điều đầu tiên Bác cảm nhận được nơi thiên nhiên hoang sơ là tiếng suối róc rách tuôn theo dòng chảy: Tiếng suối trong như tiếng hát xa.

Câu thứ nhất tả âm thanh tiếng suối trong vắt vắng từ xa lại. Nghe tiếng suối, nhà thơ ngỡ như nghe tiếng ai đó đang hát. Nghệ thuật so sánh ở đây thật đặc sắc. Trước kia, Nguyễn Trãi trong Bài cư Côn Sơn cũng tả tiếng suối, cũng dùng phép so sánh: "Côn Sơn suối chảy rì rầm - Ta nghe như tiếng đàn cầm bên tai". Cách so sánh của người xưa tuy hay nhưng dù sao vẫn là từ âm thanh của tự nhiên liên tưởng tới âm thanh của tự nhiên.

Còn Bác Hồ - trong thời đại ngày nay - đã so sánh tiếng suối, âm thanh của tự nhiên với tiếng người hát, âm thanh phát ra từ con người. Điều ấy khiến cho tiếng suối của rừng Việt Bắc trở nên gần gũi với con người hơn và mang sức sống trẻ trung hơn. Sống giữa thiên nhiên, Bác Hồ luôn cảm thấy như được sống với con người. Hay nói khác đi, Bác luôn coi thiên nhiên là bè bạn, tri kỉ, tri âm biết chia sẻ buồn vui với mình.

Câu thơ tiếp theo lại cho thấy sự hòa hợp, hòa quyện của cảnh vật: Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa. Cảnh vật thiên nhiên vô cùng huyền ảo, chúng đan cài, hòa quyện vào nhau để tôn lên vẻ đẹp của nhau. Ta có thể thấy bức tranh chồng lên nhau thành nhiều tầng, nhiều lớp, đường nét, hình khối đan cài, hòa hợp với nhau đến thần kì. Có dáng cổ thụ vươn tỏa, trên cao là ánh trăng trong trẻo, lấp lánh, dưới mặt đất in hình muôn ngàn hoa cỏ, cây cối, bức tranh về đêm mà không hề tăm tối, u buồn, ngược lại đầy sinh động và tràn sức sống.

Trong khung cảnh thiên nhiên đẹp đẽ, hữu tình ấy con người xuất hiện và đó cũng chính là hình ảnh của thi nhân. Nhà thơ say mê ngắm nhìn, chiêm ngưỡng và cảm nhận vẻ đẹp lung linh, huyền ảo. Dòng thơ thứ tư bất ngờ mở ra chiều sâu mới trong tâm hồn nhà thơ: Chưa ngủ vì lo nỗi nước nhà. Thì ra, Bác thao thức chưa ngủ được là còn vì đang lo lắng cho vận mệnh của nhân dân, đất nước, chính trong những phút trầm lắng suy tư đó Bác đã bắt gặp được vẻ đẹp của thiên nhiên, vạn vật.

Câu thứ ba trong bài thất ngôn tứ tuyệt là một câu chuyển, Ở đây, nhà thơ đã tạo ra một hình thức chuyển tiếp mới giữa những ý thơ rất uyển chuyển, độc đáo. "Cảnh khuya như vẽ..." - Với bốn chữ đầu câu này, Bác muốn nói gì? Cảnh vật như được vẽ nên hay cảnh vật muốn vẽ nên cái gì đó ngoài vẻ đẹp đẹp của chính mình? Có lẽ điều đó không quan trọng, bởi vì chúng ta có bao nhiêu cách hiểu về những ý thơ "gợi mở" của Bác.

Điều quan trọng là câu thơ chuyển từ tả cảnh sang tả tình. "Người chưa ngủ" trong một cảnh khuya tuyệt vời đến như vậy phải chăng chỉ là để cùng sống với thiên nhiên? Câu trả lời đến thật đơn giản nhưng mang bản sắc riêng của vị lãnh tụ kháng chiến cao cả: "Chưa ngủ vì lo

nỗi nước nhà". Hai từ "chưa ngủ" được lặp lại một lần nữa, nổi tiếng và nhấn mạnh cho câu thơ trên.

Tiếng gọi của "nỗi nước nhà" luôn thao thức ở lòng Người đã bắt gặp tiếng suối trong như tiếng hát của rừng núi thiên nhiên và hai âm thanh đó hòa hợp, ngân dài, vang sâu suốt cả bài thơ. Rõ ràng là nhân sinh quan cách mạng đã làm đẹp tình yêu của người chiến sĩ.

Cảnh khuya đâu chỉ có chuyện cảnh mà chính là chuyện người. Bài thơ giúp ta khẳng định thêm đặc điểm thiên nhiên trong thơ Hồ Chí Minh. Thiên nhiên ấy là biểu hiện đặc biệt của một tầm nhìn, một quan niệm triết lí, nhân sinh tiến bộ và những cảm xúc thẩm mỹ cao đẹp.

3. Cảm nhận bài thơ Cảnh khuya

Hồ Chí Minh vị lãnh tụ kính yêu của dân tộc Việt Nam, Người không chỉ nổi tiếng trong sự nghiệp cách mạng mà Người còn được biết đến với vai trò là một nhà thơ. Thơ của Bác viết chủ yếu về cách mạng, những năm tháng gian khổ nhưng rất đổi hào hùng. Bác ra đi và để lại cho nền văn học nước nhà một khối văn chương khổng lồ trong đó tiêu biểu nhất là bài thơ "Cảnh khuya".

Bài thơ "Cảnh khuya" được ra đời vào thời điểm chúng ta đang bước sang giai đoạn chiến đấu chống thực dân Pháp, cuộc chiến mặc dù rất gian khổ, nhưng ta vẫn thấy được phong thái ung dung, lạc quan của người. Bài thơ mở đầu bằng một hình ảnh thật nhẹ nhàng và tràn đầy sức sống.

Tiếng hát trong như tiếng hát xa

Bài thơ mở đầu một hình ảnh thơ thật đẹp, lối so sánh cũng rất kì lạ và có hồn. Tiếng suối được ví với tiếng hát xa trong trẻo nhẹ nhàng, tiếng suối được người cảm nhận bằng thính giác và người cảm nhận thấy tiếng suối đó "trong". Chỉ qua một câu thơ ngắn gọn thôi nhưng người đọc có thể cảm nhận được vẻ đẹp của núi rừng, của thiên nhiên Việt Bắc.

Trong đêm khuya thanh vắng đang mãi mê với công việc thì một phút lơ là bác cảm nhận được âm thanh trong trẻo của tiếng suối để rồi cảnh rừng Việt Bắc lại tiếp tục làm cho Bác đắm say. Bác ngước lên vầng trăng và một cảnh đẹp tuyệt vời hiện ra:

Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa

Từ "lồng" được tác giả đặt trong cùng một câu thơ gọi cho chúng ta rất nhiều suy nghĩ. Nhắc đến từ "lồng" ta nghĩ đến hai vật nào đó lồng vào nhau đan vào nhau để tạo thành một vật thể thống nhất. Ở đây ánh trăng soi rọi vào bóng cây cổ thụ ngay trước cửa phòng Bác rồi bóng cây cổ thụ ấy lại tiếp tục phủ mình lên những bông hoa. Dường như đối với Bác hình ảnh ấy đã tạo thành một chỉnh thể thống nhất tự nhiên.

Cảnh khuya như vẽ người chưa ngủ

Chưa ngủ vì lo nỗi nước nhà

Nếu như hai câu thơ trên thể hiện được cảm quan của người nghệ sĩ rung động trước cảnh đẹp của đêm trăng thì hai câu thơ sau lại gọi mở ra bức tranh tâm trạng của người chiến sĩ cách mạng khi hướng nỗi lo của mình về vận mệnh của dân tộc, của đất nước. Cảnh khuya tuyệt mỹ nơi núi rừng như càng khắc họa sâu thêm hình ảnh của một con người đang trầm trồ, suy tư.

Đến đây, bức chân dung tự họa Hồ Chí Minh đã hiện lên sống động trước mắt người đọc, trong không gian đêm khuya nhưng người vẫn chưa thể ngủ mà thao thức khi nghĩ về tương lai của cuộc cách mạng, tương lai tự do, độc lập của tổ quốc. Câu thơ không chỉ gọi ra hình ảnh thật đẹp của vị lãnh tụ hết lòng vì nước, vì dân mà còn thể hiện được tâm hồn cao đẹp của người chiến sĩ cách mạng trong đêm trăng tuyệt đẹp.

Như vậy, bài thơ Cảnh khuya đã được Hồ Chí Minh tái hiện một cách chân thực và sống động bức tranh thiên nhiên tươi đẹp, và phía sau bức tranh ấy chính là bức tranh tâm trạng của người chiến sĩ cách mạng. Qua những suy tư, trăn trở ta lại thấy được vẻ đẹp tâm hồn của một con người hết lòng vì nước, vì dân.

www.eLib.vn